

N:o 108.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 6 maj 1908.
— — — — Andra Kammaren den 6 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af väckt motion om ändring af 20, 21 och 22 §§ i lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896.

(Lagutskottets utlåtande n:o 51.)

Till Konungen.

Vid innevarande års riksdag har enskild motionär framställt förslag till ändring af 20, 21 och 22 §§ i lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896.

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 10 Saml. 1 Afd. 1 Band. 42 Häft. (N:is 108, 109.) 1

Frågan om utvidgande så långt det allmännas intresse kan medgifva af rätten att med bindande verkan afskilja jord från vederbörande stamfastighet, så att utbrytningen kan ske utan alltför besvärande formaliteter och utan onödig omgång, har sedan lång tid tillbaka varit föremål för ett allt större intresse. De kraf, som blifvit i sådant afseende framställda, hafva äfven blifvit af statsmakterna i viss mån tillgodosedda, hvarvid den synpunkten torde hafva varit bestämmande, att utvidgningen af rätten att afskilja jord icke finge sträckas längre, än att det allmännas säkerhet för erhållande af stamhemmanet åliggande utskylder icke blefve äfventyrad. Genom 1881 års förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring upphäfdes de förut gällande stadgandena om besuttenhet såsom villkor för hemmans klyfvande och om rättighet att lösa så kallad obesutten del däraf. Före år 1881 var vidare rätt till ovillkorlig afsöndring af $\frac{1}{5}$ af hemmanets ägovälde medgifven endast i fråga om säterier och annan privilegierad jord, men var i öfrigt inskränkt till $\frac{1}{10}$ af ägovidden. Genom 1881 års förordning bestämdes för hemman eller lägenhet i allmänhet rätten till afsöndring, vare sig för alltid under full äganderätt eller under besittning på viss tid eller på lifstid, till att gälla $\frac{1}{5}$ af ägovidden.

Genom nu gällande lag om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 infördes ett nytt rättsinstitut, ägostyckning, hvarigenom möjlighet beredes att ur viss i mantal satt jord (jämför emellertid § 29) utbryta just den del, som i hvarje särskildt fall är för det ifrågasvarande ändamålet lämpligast. Ägostyckning får ske till huru stor del af ägovidden som helst och förutsätter icke att det område, som skall frånskiljas, blifvit till annan person öfverlätet. Förrättningen skall verkställas af landtmätare med tillämpning i de fall, där ej annorlunda finnes i lagen bestämdt, af skiftesstadgans föreskrifter. Till hvarje lott skall utläggas viss, till gränserna bestämd ägovidd och därefter hemmanets mantal fördelas mellan de olika lotterna. I motsats till hvad fallet är med jordafsöndring, vinnes genom ägostyckning säkerhet för att någon rubbning i uppdelningen icke kan ske utan ägarens samtycke. — Afsöndring för alltid från hemman, hvilket får klyfvas, får enligt 1896 års lag ske till och med $\frac{1}{5}$ af hemmanets ägovälde i en eller flera delar. Till besittning på viss tid eller på lifstid får afsöndras jord af huru stor vidd som helst. För afsöndring för alltid erfordras fastställelse af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande och skall därvid föreligga afhandling, hvarigenom det område, som skall afsöndras, öfverlåtits till annan person. Detta område behöfver icke vara genom landtmäteriförrättning bestämdt,

men skall vara i öfverlåtelsehandlingen så noggrant beskrifvet, att någon osäkerhet därom ej kan uppstå. Afsöndring till större vidd än $\frac{1}{5}$ af hemmanets ägoområde ankommer på Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande att tillåta, där omständigheterna därtill föranleda. Genom 1896 års lag blef slutligen den förut obligatoriska afgäldssättningen borttagen.

Den större lätthet, som genom 1896 års lag beredts att i mindre lotter uppdelade bestående jordenheter, torde emellertid icke längre motsvara de faktiska förhållandenas kraf. Den hastiga uppkomsten och vidare tillväxten af samhällen med mera sammanträngd befolkning, liksom ock sträfvanena att i allt större utsträckning främja bildandet af s. k. egna hem synas sålunda göra angeläget, att de hinder 1896 års lag innehåller mot utbrytning i större utsträckning af jord äfvensom de svårigheter samma lag uppställer mot ett tillgodoseende af fordringarna på ett hastigt och med ringare kostnader förenadt förfarande för jordfördelningen, blifva i möjligaste mån undanröjda. I nu föreliggande framställning har påyrkats, dels att afsöndring för alltid måtte medgifvas äfven till större del än $\frac{1}{5}$ af stamhemmanets ägovälde, dels ock att fastställelse å dylik afsöndring finge under vissa villkor meddelas, äfven om afhandling rörande afsöndringen icke förelåge. Hvad beträffar det förra af dessa yrkanden, hafva redan förut förslag i denna riktning framkommit, men så länge de flesta jorden äliggande utskylder och besvär ansågos påhvila hemmanet såsom en enhet, kunde befaras, att hemmanet icke skulle kunna fullgöra sina skyldigheter, om afsöndring tillätes i huru stor utsträckning som helst. Sedan numera mantalets betydelse nära nog helt och hållet bortfallit — de besvär och utskylder, som utgå efter mantalet, äro så obetydliga, att stamhemmanet endast i sällsynta undantagsfall torde brista i deras utgörande, äfven om den nuvarande begränsningen för jordafsöndring upphäfves — synes giltig anledning icke förefinnas att bibehålla ifrågavarande inskränkning i rätten till afsöndring, i synnerhet som dess borttagande kan sägas vara ett konsekvent fortskridande på den väg, hvarpå lagstiftningen i ämnet dittills fortgått. Det torde dessutom i flera fall vara förenadt med icke ringa besvär och tidsutdräkt att afgöra, huruvida afsöndring skett utöfver $\frac{1}{5}$ af ett hemmans ursprungliga ägovidd. Såsom stöd för sin uppfattning vill Riksdagen jämväl erinra, att den s. k. egnahemskommittén i sitt den 22 juni 1901 afgifna betänkande gjort framställning om upphäfvande af nämnda begränsning af rätten till afsöndring. Denna framställning lär dock ännu icke hafva föranlett någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd. Hvad vidare angår det framställda förslaget om vidtagande af sådan ändring i 1896 års

lag angående hemmansklyfning m. m., att fastställelse å jordafsöndring för alltid måtte få meddelas äfven då det område afsöndringen afser icke är på annan öfverlåtet, synes det äfven Riksdagen, som om föreskriften att afhandling rörande afsöndringen skall föreligga, innan fastställelse å afsöndringen får meddelas, skulle kunna utan olägenhet borttagas. Enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, har denna bestämmelse äfvensom de svårigheter, de kostnader och den omgång, som vållas genom att låta döda stamfastighetens in-teckningar i hvarje särskild afsöndring för sig i flera fall gifvit anledning till skenöfverlåtelser i syfte att sedermera lättare få utbrutna smärre områden frigjorda från stamfastighetens in-teckningar och därigenom för en köpare mera begärliga. Gifvet är, att, äfven då afhandling rörande afsöndringen icke föreligger, för dennas fastställande måste krävas noggrann uppgift rörande den afsöndrade jordens storlek, läge och gränser. Huruvida det för detta ändamål kan anses oundgängligen nödigt, att karta jämte beskrifning blifver, efter förordnande af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, af landtmätare upprättad öfver afsöndringen, synes dock Riksdagen tvifvelaktigt. I hvarje fall skulle ett stadgande i dylik riktning vålla ökad tidsutdräkt och större kostnader för sökanden.

Af hvad Riksdagen här ofvan anført torde framgå, att Riksdagen har stora sympatier för att, till de öfverklagade olägenheternas afhjälpan-de, en ändring af lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 vidtages i den ifrågakämda riktningen. Äfven fränsedt den formulering motionären gifvit sitt förslag, anser sig dock Riksdagen icke kunna biträda detsamma. Om detta förslag blefve antaget, skulle nämligen, sedan mantalet efter grundskatternas afskrifning förlorat sin hufvudsakliga betydelse, knappast någon skillnad längre finnas mellan ägostyckning och jordafsöndring. Det torde emellertid icke kunna anses lämpligt att bibehålla dessa två förfaranden för utskiftning af fast egendom, då de i hufvudsak hafva enahanda karaktär, enär därigenom tvifvelsutan skulle vållas ännu större oreda än redan nu förefinnes. Det synes Riksdagen i stället böra tagas under allvarligt öfvervägande, huruvida icke ägostycknings- och afsöndringsförfarandet lämpligen kunna samarbetas till ett institut. Därvid bör naturligen eftersträfvast att meddela sådana bestämmelser, som icke i onödan lägga hinder i vägen för utbrytning af jord från vederbörande stamfastighet, utan i största möjliga utsträckning förena enkelhet, snabbhet och billighet. Enligt Riksdagens uppfattning bör det icke ifrågasättas annat än att denna nya form för uppdelning af jord skall

medföra samma trygghet som ägostyckning, så att laga skifte icke kan vålla rubbning i afsöndring, som genom densamma kommit till stånd.

Enligt hvad Riksdagen inhämtat, har den af Eders Kungl. Maj:t den 5 oktober 1906 tillsatta kommitté för revision af skiftesstadgan och därmed sammanhängande författningar till behandling förehaft frågan om revision af lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring, därvid äfven spörsmålet om sistnämnda två instituts ersättande med ett annat förfarande varit föremål för kommitténs uppmärksamhet. Det torde dock dröja en afsevärd tid, innan nämnda kommitté hinner avsluta sitt arbete och dess förslag till omgestaltning af hithörande lagstiftning blifva framlagdt till Riksdagens pröfning. De gällande stadgandena i ämnet synas emellertid medföra så stora olägenheter, att frågan om deras ersättande med lagbud, bättre afpassade efter nu rådande förhållanden, bör så snart som möjligt upptagas till afgörande.

På grund af hvad sålunda anförts får Riksdagen härigenom anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t snarast möjligt låta utreda, i hvad mån större lättnader må kunna beredas för utbrytning af jord från vederbörande stamfastighet, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning må gifva anledning.

Stockholm den 6 maj 1908.

Med undersätlig vörndnad.
